

Å handle sammen om forvaltning

Eiendomsoverbyggende samarbeid og eiendomsverskridende blikk er fruktbart å vurdere, gitt dagens skogbruksvirkelighet.

AV GRO FOLLO

I norsk skogbruk er skogeieren en vesentlig person. Hun eller han er den som formelt beslutter om det skal skje skogbruksaktivitet eller annen grunneierbasert aktivitet i skogen. Det er mange eiere. Statistisk sentralbyrå oppgir at det i 2008 var 112.816 eiendommer med minst 25 dekar produktiv skog eid av personlige skogeiere. De eier ikke mye skog hver, i dagens økonomiske virkelighet kan bare et fåtall leve av inntektene fra skogen alene. I 2008 var kun 818 personlig eide skogeiendommer på 5.000 dekar produktiv skog og mer, 73 var større enn 20.000 dekar.

Det fragmenterte skogeierskapet med de mange små eiendommene står i en viss motsetning til norsk politikk for skogen og skogbruket. Det er høye ambisjoner for skogens bidrag i klimaproblematikk, bevaring av biologisk mangfold, verdiskaping og opprettholdelse av levende bygder. Disse politiske målene skal nås på samme tid som offentlig skogbruksforvaltning er bygd ned, og det er store ulikheter i skogeierens skogbrukskompetanse. At teigblanding er relativt utbredt, gir ytterligere en dimensjon til problematikken.

I dette sakskomplekset har kystskogbruket særskilte utfordringer. I fylkene langs kysten fra og med Rogaland til og med Finnmark er gjennomsnittseiendommen mindre, teigblandingen mer utbredt og tradisjonen for skogbruk svakere enn i innlandsfylkene – og det samtidig som resultatene av skogreisningen manifesterer seg som store mengder skog i god vekst.

For å se hva som kan gjøres, har Prosjekt Kystskogbruket fått etablert forskningsprosjektet «Fra ti til en — eiendomsoverbyggende samarbeid for private, personlige

Gro Follo har studert ulike former for samarbeid mellom norske gårdsskogeiere.

skogeiere i kystskogbruket». Det skulle formentlig kunne være et viktig skogpolitisk prosjekt og gi bidrag til innhold i en egen skogeierpolitikk.

Mangt det samarbeides om

Som del av «Fra ti til en», er samarbeid i Norge kartlagt og en del relevant engelskspråklig litteratur gjennomgått. Kartleggingen startet ved å rope i skogen av skogbruksaktører landet rundt. Svarene fortalte at det er ymse norske skogeiere kan handle sammen om. Bekjempelse av barkbiller, felles veianlegg, etablering av vinterbilveier kommer i tillegg til eventuelle samarbeid om jakt og fiske. Flisringer, maskinsamarbeid, arbeidskraftringer er andre eksempler.

I kartleggingen måtte det begrenses hva en skulle se nærmere på. Fem samarbeid er fokusert, det eldste er skogsamdriftene i Oppdal kommune. Av dem var Fagerhaug Skogsamdrift først ut med oppstart i 1969, så kom Finnmoen Skogsamdrift og til slutt Elgsmoen Skogsamdrift med start i 1972. I de nylagde vedtektene, en hadde ikke noe som

kunne være mal, het det at samarbeidet gjaldt «skogsdrift, veibygging og skogkultur, så vel grøfting som planting m.m.». Roltla Skogsamdrift i Selbu kommune, stiftet i 1982, hentet mye fra skogsamdriftene i Oppdal. Blant annet var formålet med samdriftene likt. Småteigene Andelslag BA, Ringebu kommune, kom i 1998. Formelt eksisterer andelslaget fremdeles, og formålet er «å nytte dei skoglege ressursar i området og offentlege tilskott på ein tjenlig måte» og «å fremje det yrkesmessige fellesskap mellom medlemmane». Som vedtektene også sier, skal samarbeidet omfatte planlegging, hogst og fremdrift, skogkultur, bygging/vedlikehold av skogsveier, velteplasser etc., og snøbrøyting. De to siste samarbeidene, Holsmoen-samarbeidet og Østsidens Utmarkslag/Knut Kvale, skiller seg sterkt fra de tre førstnevnte i organisasjonsstruktur, i og med at de ikke har årsmøte som høyeste myndighet. De er da også de samarbeidene med minst vekt på formelle krav. Følgelig er det her ingen målsetning formulert i vedtekts form. Holsmoen-samarbeidet var en del av prosjektet «Oppdalprosjektet 2006 - 2009. - Ett prosjekt for økt avvirkning og verdiskaping i skogen i Oppdal». Målet for Holsmoen må kunne sies å ha vært økt hogst. For Østsidens Utmarkslag/Knut Kvale, Øvre Eiker kommune, synes siktemålet å være å få stelt skog og utvikle kvalitetsbestand. Det er i alle fall det opphavsmann og primus motor i samarbeidet, Kvale – bonde, skogeier og styremedlem i utmarkslaget –, nevner som grunnlag for at han for et par år siden tok initiativ til å få utmarkslagets øvrige medlemmer til å være med på å se arealet deres under ett.

En mellomstruktur

De fem omtalte samarbeidene kan forstås som en struktur på nivå mellom de norske skogeierandelslagene og skogeierne. Hva internasjonal litteratur indikerer, er nettopp at samarbeid kan være på ulike strukturelle nivå. Kittredge (2005) har hentet data om «private forest owner cooperation» fra 19 relevante land. Han kategoriserer dem i fire typer: Informasjonssamarbeid, utstyrssam-

arbeid, finansielt samarbeid og forvaltnings-samarbeid. Kittredge hevder at de finansielle samarbeidene er spesielt rådende i Skandinavia. Empirisk hviler han tungt på innsikter fra den svenske skogeierforeningen Södra. Han påpeker at selv om skogeierne «arbeider sammen» i disse foreningene, innebærer ikke det at det er «truly integrated and cooperative management planning in both space and time at a scale larger than individual ownerships». Det gjøres bare i forvaltningssamarbeid. Der forvalter en sammen over sted og tid, en tar integrerte forvaltningsavgjørelser og implementerer dem i den gjeldende sammenhengen av naturlige, kulturelle og økonomiske ressurser. Slik opptrer ikke skogeierandelslagene i Norge. Det er på den basis at de fem samarbeidene kan forstås som en mellomstruktur, og da som noe annet enn og som et supplement til skogeiersamvirkets regionale enheter på nivået over.

Samarbeid eller organisering?

Holder en på med oversikter over skogeiersamarbeid, kommer en raskt i kategoriseringsvansker: Er det faktisk samarbeid eller er det kan hende mer organisering? Wolf og Hufnagl-Eichiner (2007) sitt fokus er «forest landowner collaboratives», noe de forstår som kollektive strukturer med potensial til å koordinere forvaltningen av ikke-industrielle, privateide skogeiendommer på tvers av eiendomsgrensene. Men innebærer slike koordinerende strukturer at en også har samarbeid? Hvem er det i så fall samarbeid mellom? Skogsamdriftene i Oppdal, Roltla Skogsamdrift og Småteigene Andelslag må ha hatt samarbeid mellom skogeierne ettersom de formelt var/er etablert som samdrift/andelslag. I Holsmoen-samarbeidet hadde skogeierne derimot ikke noe samarbeid seg i mellom i forbindelse med lunneplassen som ble etablert eller gjennomføring av hogst og foryngelse. Dialogen var mellom de skogbruksansatte og den spesifikke skogeier. Kan dette benevnes «orkestrert samarbeid» (Finley m.fl. 2006)? «Dirigenten» er i så fall en skogbruksansatt. For Østsidens Utmarkslag må Kvale forstås som dirigent. For selv om samarbeidet nettopp er mellom skogeierne ettersom Kvale også er det, er dialogen mellom Kvale og respektive Kari og Per Skogeier. Dialogen mellom Kari og Per om tynningen som pr. dato foregår i det samarbeidet, er ikke synlig. Til forskjell fra de øvrige fire samarbeidene har en imidlertid

her en allerede etablert struktur som utnyttes: Utmarkslaget.

I grenseoppgangen mellom samarbeid og organisering skal en huske at det kan være snakk om en temporær utvikling: Fra mer ren organisering til mer rent samarbeid. For skogsamdriftene og Småteigene Andelslag foregikk det nemlig en omfattende organiserende aktivitet forut for skogeierens samarbeid seg i mellom. I den prosessen spilte offentlige tjenestemenn og private skogbruksansatte en svært stor rolle.

Slike betraktninger rundt samarbeid og organisering gjør det fruktbart å snakke om eiendomsoverbyggende samarbeid for skogeiere. Sier en «blant skogeiere», kan visse nyanser falle ut.

Å ta helhetlig grep

I de fem samarbeidene som er utdypet tar noen et helhetlig grep. Dette inkluderer å betrakte flere eiendommer under ett og å ha et eiendomsverskridende blikk for forholdet mellom skogen, terrenget, driftsteknikken og veinettet. I rapporten skildres hvordan samarbeidene initieres. – Da jobbet vi ganske intenst, meldes det fra Roltla-samarbeidet, og «vi» er ansatte skogbruksaktører som dro det i gang. – Dialog er roten til alt godt, lyder det fra Holsmoen, det er dialogen med skogeierne det siktes til. I rapporten brettes det ut hvordan samarbeidene forløper, hvilke prosesser en går gjennom og hvilken organisering en ender opp med. Grundig forarbeid i forbindelse med skogtrakt og fordelingsnøkkel for skogeierens inntekter og utgifter, trekkes frem fra skogsamdriftene i Oppdal som et pre. Småteigene-eierne ender opp med registrering i offisielt foretaksregister. Over 10 år må Småteigene Andelslag vare, slår vedtektene fast. Hos Østsidens Utmarkslag/Knut Kvale synes en å lykkes med tynningsopplegget. – Nå har vi trigget skogeierens beslutningsevne, er budskapet fra det samarbeidet, og med det går en løs på trinn to: Avstandsregulering.

«Fra ti til en» fremover

Rapporten «Eiendomsoverbyggende samarbeid i skogbruket — en kartlegging» (Follo 2010) konkluderer ikke. Dette er knyttet til den funksjon den er tenkt å skulle ha i prosjektet «Fra ti til en». I prosjektet skal aktører i kystskogbruket drive fire eiendomsoverbyggende samarbeid som forskere fra Bygdeforskning og Norsk institutt for

skog og landskap skal følge. Rapportens presenterte samarbeid er ment å komme til nytte blant annet som idéer aktørene i kystskogbruket kan benytte når de etablerer og driver sine samarbeid. Prosjektet skal i 2013 ende opp med å beskrive forhold som virker fremmende og hemmende på bruk av eiendomsoverbyggende samarbeid, vurdere nytte og omkostninger, samt utlede de praktiske løsningene og skogbrukspolitiske implikasjonene. I så måte har prosjektet en uttrykt politisk ambisjon.

REFERANSER:

Finley, Kittredge Jr., Stevens, Schweik og Dennis (2006). "Interest in Cross-Boundary Cooperation: Identification of Distinct Types of Private Forest Owners." *Forest Science* 52(1):10-22.

Kittredge (2005). "The cooperation of private forest owners on scales larger than one individual property: international examples and potential application in the United States." *Forest Policy and Economics* (7):671-688.

Wolf og Hufnagl-Eichiner (2007). "External Resources and Development of Forest Landowner Collaboratives." *Society & Natural Resources* 20(8):675-688.

«FRA TI TIL EN»

Forskningsprosjektet «Fra ti til en» er finansiert av Norges forskningsråd, forskningsmidlene over jordbruksavtalen og skognæringen i kystskogbruksfylkene. Prosjektleder er Gro Follo, Bygdeforskning. Rapporten «Eiendomsoverbyggende samarbeid i skogbruket — en kartlegging» (Follo 2010) kan lastes ned gratis fra <http://www.bygdeforskning.no/filarkiv/2010/04/27/14bd6df492da14.pdf>

